

Transformation of the genre and thematic structure of investigative journalism in the context of documenting war crimes

UDC 070:316.77:341.322.5(477)

DOI: <https://doi.org/10.15421/1726154>**Stiekolshchykova Valentyna**Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0002-2076-971X>, Vagantsva@gmail.com*Pylyp Orlyk International Classical University (Mykolaiv, Ukraine)*

Abstract.

Relevance. The full-scale war in Ukraine has changed the role of investigative journalism, which has become not only a means of informing society but also an instrument for documenting events that may be relevant to justice. Modern journalists use OSINT, open-source data analysis, geolocation, and digital verification methods to investigate war crimes, corruption, and human rights violations.

The purpose is to identify the specific features of the transformation of investigative journalism under wartime conditions, analyze new thematic dominants and information-gathering methods, and determine the conditions under which journalistic materials may be used as potential evidence.

Results. The study has established that new areas of investigative journalism emerged during 2022–2026, including wartime corruption, collaboration activities, ecocide, forced deportation, and documentation of war crimes. The analysis of investigative materials produced by Bihus.Info, Slidstvo.Info, NGL.media, Nikcenter, and other media outlets has demonstrated that contemporary investigations are based on the combination of traditional journalistic methods with digital technologies and OSINT tools. It has been determined that ensuring the evidentiary value of journalistic materials requires verification of information reliability, preservation of data provenance, and protection of sources and victims.

Conclusions. The research proves that the war has transformed the investigative journalist into a journalist-documentarian who performs not only an informational but also a human rights protection function. The author's scientific novelty lies in identifying collaboration activities and ecocide as independent thematic dominants of contemporary Ukrainian investigative journalism alongside corruption. A promising direction for further research is the analysis of institutional responses to journalistic investigations of war crimes and the comparison of Ukrainian experience with international practices of conflict documentation.

Keywords: investigative journalism, wartime journalism, OSINT, digital evidence, war crimes, international justice, media

Трансформація жанрово-тематичної структури журналістських розслідувань в умовах документування воєнних злочинів

Стекольщикова Валентина*Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика (Миколаїв, Україна)*

Анотація

Актуальність. Повномасштабна війна в Україні змінила роль журналістських розслідувань, які стали не лише засобом інформування, а й інструментом документування подій, що можуть мати значення для правосуддя. Сучасні журналісти використовують OSINT, аналіз відкритих даних, геолокацію та цифрову верифікацію для дослідження воєнних злочинів, корупції та порушень прав людини.

Метою дослідження є визначення особливостей трансформації журналістських розслідувань в умовах війни, аналіз нових тематичних домінант і методів збору інформації, а також з'ясування умов використання журналістських матеріалів як потенційних доказів.

Результати. Встановлено, що у 2022–2026 роках сформувалися нові напрями розслідувальної журналістики, зокрема корупція воєнного часу, екоцид, примусова депортація та документування воєнних злочинів. Аналіз матеріалів Bihus.Info, Слідства.Інфо, NGL.media, Nikcenter та інших медіа показав, що сучасні розслідування ґрунтуються на поєднанні журналістських методів із цифровими технологіями та OSINT-інструментами. Визначено, що для доказового значення матеріалів необхідними є перевірка достовірності інформації, збереження її походження, захист джерел і постраждалих.

Висновки. Доведено, що війна трансформувала журналіста-розслідувача в журналіста-документаліста, який виконує не лише інформаційну, а й правозахисну функцію. Авторською новизною є виокремлення колабораційної діяльності та екоциду як самостійних тематичних домінант сучасної української журналістики поряд із корупцією. Перспективним напрямом досліджень є аналіз інституційної реакції на журналістські розслідування воєнних злочинів та порівняння українського досвіду з міжнародними практиками документування конфліктів.

Ключові слова: журналістські розслідування, воєнна журналістика, OSINT, цифрові докази, воєнні злочини, міжнародне правосуддя, медіа

Вступ.

Повномасштабна російсько-українська війна стала чинником глибокої трансформації українського медіапростору, змінивши не лише умови функціонування засобів масової інформації, а й саму природу журналістської діяльності. Якщо до 2022 року розслідувальна журналістика в Україні переважно зосереджувалася на викритті корупційних практик, зловживань владою, фінансових махінацій та суспільно значущих порушень, то в умовах повномасштабного вторгнення відбулося суттєве розширення її предметного поля. Однією з провідних тематичних домінант стали воєнні злочини, злочини проти людяності, факти насильницьких зникнень, депортації цивільного населення, руйнування об'єктів цивільної інфраструктури та інші порушення норм міжнародного гуманітарного права.

Водночас змінився і функціональний статус журналістського розслідування. Сьогодні журналістські матеріали дедалі частіше розглядаються не лише як медіапродукт, спрямований на інформування суспільства, але і як важливе джерело первинних відомостей для органів досудового розслідування, Офісу Генерального прокурора України, міжнародних правозахисних інституцій та Міжнародного кримінального суду (далі – МКС). Таким чином, журналіст-розслідувач опиняється на перетині двох професійних ролей: репортера, який працює з актуальним інформаційним порядком денним, та документаліста, діяльність якого потенційно впливає на формування доказової бази в майбутніх судових процесах.

Зазначені процеси актуалізують питання про зміну жанрово-тематичної структури журналістських розслідувань. Ідеться не лише про появу нових тем, а й про трансформацію методів збору, перевірки та представлення інформації. Сучасні розслідування дедалі частіше поєднують елементи репортажу, документального нарису, OSINT-дослідження, аналізу цифрових даних, роботи з супутниковими знімками, геолокацією, свідченнями очевидців та відкритими базами даних. Відповідно, формуються нові жанрові моделі, які виходять за межі класичного розуміння журналістського розслідування та потребують окремого наукового осмислення.

Попри значний інтерес дослідників до проблематики воєнної журналістики, інформаційних війн та медіатизації збройних конфліктів, питання трансформації розслідувальної журналістики в контексті документування воєнних злочинів залишається недостатньо розробленим. У сучасному журналістстві переважають праці, присвячені етичним аспектам висвітлення війни, інформаційній безпеці та особливостям функціонування медіа в кризових умовах. Натомість комплексний аналіз змін жанрово-тематичних характеристик розслідувальних матеріалів після 2022 року та переосмислення

професійної ролі журналіста-розслідувача досі не стали предметом самостійного системного дослідження.

Наукова новизна статті полягає в тому, що в ній здійснюється спроба розглянути журналістське розслідування як міждисциплінарний феномен, що поєднує практики журналістики, документування та міжнародного правосуддя. Авторська увага зосереджується на виявленні нових жанрово-тематичних домінант розслідувань про воєнні злочини та характеристики трансформації професійних функцій журналіста в умовах війни.

Аналіз попередніх публікацій. Проблематика трансформації журналістських розслідувань в умовах війни перебуває на перетині журналісткознавства, студій воєнної комунікації, досліджень відкритих джерел (OSINT), фактчекінгу та документування воєнних злочинів. Водночас ці напрями здебільшого розвиваються паралельно, а їх інтеграція щодо аналізу української розслідувальної журналістики періоду 2022–2026 років залишається фрагментарною.

Українські дослідники акцентують на трансформації професійних практик журналістів у воєнний час. Так, Ю. Бондар (2023) обґрунтовує розширення жанрового спектра журналістських матеріалів та взаємопроникнення репортажу, документалістики й аналітики, що дозволяє розглядати сучасне розслідування як гібридну форму медійного тексту. Науковиці О. Левченко та О. Білан (2023) наголошують на необхідності балансування між оперативністю та вимогами безпеки, а Н. Зражевська та В. Заїка (2023) вказують на розширення професійних функцій журналіста до соціально-мобілізаційної та документальної.

Важливими є праці, присвячені взаємодії медіа та інституцій правосуддя. Зокрема, Т. Гудзь (2024) підкреслює зростання ролі журналістських матеріалів у суспільно значущих справах, Журналістські розслідування як каталізатор інституційних реакцій держави розглядає І. Дармостук (2025), а Н. Федчун та О. Андрєєва (2024) акцентують на посиленні трансформованої співпраці медіа.

Трансформацію жанру журналістського розслідування досліджують Л. Василик (2025), К. Сітневська та В. Василенко (2024), які зазначають зростання ролі мультимедійності, інтерактивності та цифрових доказів. Подібні тенденції до розмивання жанрових меж простежують М. Василенко (2023), Т. Сукаленко та С. Шпетна (2025).

Окремий напрям становлять дослідження документування воєнних злочинів. Так, С. Мірошниченко (2026) обґрунтовує конвергенцію журналістики та правозахисної діяльності, підкреслюючи співпрацю журналістів із громадськими та міжнародними інституціями. Водночас Г. Христокін та І. Зайцева (2023), Т. Булах (2025), С. Литвинська (2023), Р. Пикалюк (2025),

а також О. Марків та І. Марків (2025) аналізують використання журналістики даних, відкритих реєстрів і цифрових інструментів, а також проблеми співвідношення публічного інтересу та інформаційної безпеки.

У зарубіжному дискурсі переважають дослідження методології відкритих джерел та перевірки інформації. Зокрема, Н. Мюллер та Й. Віік розглядають перехід журналіста від «gatekeeper» до «gate-opener» (Müller & Wiik, 2023), М. Ахмад демонструє ефективність OSINT у протидії дезінформації (Ahmad, 2024), а Т. Доддс та співавтори аналізують інституціоналізацію відкритих розслідувань (Dodds et al., 2025). Важливими є також висновки Л. Камай, Дж. Мартін та Г. Ланосга щодо залежності розвитку журналістики даних від рівня інформаційної відкритості держави (Samaj et al., 2022), результати дослідження Р. Морайс, В. Піньейру-Наваль та Д. Бланко-Ерреро про трансформацію фактчекінгу в напрям документування конфліктів (Morais et al., 2025) та праці П. Зеккінон і О. Стандерт, присвячені перевірці візуальної інформації (Zecchinon & Standaert, 2024).

Отже, аналіз наукових праць засвідчує значний інтерес до трансформації журналістики в умовах війни, розвитку OSINT-методології та документування воєнних злочинів. Водночас у сучасному журналістичнознавстві відсутній системний опис змін жанрово-тематичної структури журналістських розслідувань на матеріалі 2022–2026 років, а також недостатньо вивченим залишається питання трансформації професійної ролі журналіста-розслідувача як суб'єкта документування воєнних злочинів. Саме заповнення цієї прогалини визначає наукову доцільність і новизну пропонованого дослідження.

Метою статті є визначення нових жанрово-тематичних домінант журналістських розслідувань, присвячених документуванню воєнних злочинів, а також опис трансформації ролі журналіста-розслідувача, який поряд із виконанням інформаційної функції бере участь у процесі фіксації подій для майбутніх національних і міжнародних судових проваджень.

Методологія дослідження ґрунтується на комплексному застосуванні методів аналізу й синтезу наукових джерел, порівняльного аналізу сучасних практик журналістських розслідувань, систематизації методів документування воєнних злочинів та узагальнення міжнародних правових і професійних стандартів. Це дало змогу визначити трансформацію методологічного інструментарію розслідувальної журналістики в умовах повномасштабної війни.

Результати дослідження.

Розслідувальна журналістика традиційно розглядається як один із найскладніших і найбільш суспільно значущих жанрів медійної діяльності,

оскільки спрямована на виявлення прихованих фактів, що свідчать про порушення закону, зловживання владою чи дисбаланси суспільних інституцій. На відміну від новинної журналістики, вона орієнтована не лише на фіксацію подій, а й на встановлення причинно-наслідкових зв'язків та реконструкцію їхнього перебігу.

Журналістське розслідування ґрунтується на тривалому зборі й багатоетапній перевірці інформації, роботі з документами, свідченнями, архівними матеріалами та офіційними реєстрами. З огляду на це, журналіст-розслідувач поєднує функції репортера, аналітика та дослідника, використовуючи професійні навички для виявлення прихованих взаємозв'язків між фактами (Булах, 2025).

Предметом розслідувань традиційно є корупційні схеми, фінансові махінації, зловживання владою, порушення прав людини та інші суспільно небезпечні явища. Основною ознакою жанру залишається його орієнтація на суспільний інтерес і встановлення невідомих або навмисно прихованих обставин із подальшим представленням їх громадськості у верифікованому вигляді (Зражевська & Заїка, 2023).

До початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації українська розслідувальна журналістика була зосереджена переважно на питаннях політичної корупції, незаконного збагачення, непрозорого використання бюджетних коштів та діяльності великого бізнесу. Такі редакції, як Bihus.Info, «Схеми», «Наші гроші», «Українська правда» та Центр журналістських розслідувань, напроцьовали ефективні практики роботи з відкритими державними реєстрами, тендерною документацією, судовими рішеннями та фінансовими звітами. Значну роль у їхній діяльності відігравали інтерв'ювання, спостереження, аналіз документів та запити на доступ до публічної інформації.

Однак після 2022 року предметне поле журналістських розслідувань зазнало суттєвих змін. Повномасштабна війна актуалізувала необхідність документування воєнних злочинів, що вимагало від журналістів опанування нових методологічних підходів. Традиційний інструментарій розслідувача виявився недостатнім для роботи в умовах, коли значна частина подій відбувається на тимчасово окупованих територіях або в районах активних бойових дій, доступ до яких є обмеженим або повністю відсутнім. Відповідно, відбулося активне впровадження інструментів відкритої розвідки (OSINT), які дозволяють отримувати та перевіряти інформацію без фізичної присутності на місці подій. Одним із найбільш затребуваних методів став аналіз супутникових знімків. Порівняння зображень, отриманих у різні часові проміжки, дає можливість встановити факти руйнування цивільної інфраструктури, переміщення військової техніки, виникнення місць масових поховань або наслідки

ракетних ударів. Використання супутникових даних дозволяє журналістам здійснювати незалежну верифікацію інформації та мінімізувати залежність від офіційних повідомлень сторін конфлікту (Dodds et al., 2025; Camaj et al., 2022).

Не менш важливим інструментом стала геолокація матеріалів, оприлюднених у відкритому доступі. Фото- та відеоматеріали, розміщені в соціальних мережах, месенджерах або на цифрових платформах, можуть містити значний обсяг прихованої інформації: особливості ландшафту, архітектурні об'єкти, дорожні знаки чи погодні умови. Їх зіставлення з картографічними сервісами та архівними знімками дає можливість точно визначати місце та приблизний час події (Dodds et al., 2025; Camaj et al., 2022). Саме цей підхід активно застосовувався під час документування подій у Бучі, Ізюмі, Маріуполі та інших населених пунктах, де журналісти фактично здійснювали реконструкцію обставин можливих воєнних злочинів.

Паралельно зростає значення роботи з цифровими доказами. Якщо раніше основними джерелами інформації були паперові документи та безпосередні свідчення, то сьогодні розслідувачі дедалі частіше працюють із записами камер відеоспостереження, метаданими файлів, аудіозаписами, цифровими архівами та даними мобільних застосунків. Окремого значення набуває аналіз перехоплених розмов, які можуть підтверджувати причетність конкретних осіб до злочинів або допомагати встановити ланцюг командування. Водночас використання таких

матеріалів потребує особливо ретельної перевірки автентичності та врахування правових аспектів їх подальшого оприлюднення (Dodds et al., 2025; Camaj et al., 2022).

Важливим напрямом розвитку сучасних розслідувань є інтеграція інструментів дата-журналістики. Робота з великими масивами даних дає можливість виявляти закономірності, які залишаються непомітними під час аналізу окремих фактів. Наприклад, зіставлення майнових декларацій посадових осіб із ринковою вартістю нерухомості, аналіз державних закупівель у період воєнного стану або виявлення повторюваних схем у розподілі бюджетних коштів дозволяють встановлювати потенційні порушення навіть за відсутності прямих свідчень. У контексті війни дата-журналістика також використовується для аналізу масштабів руйнувань, підрахунку втрат цивільної інфраструктури та візуалізації наслідків бойових дій (Dodds et al., 2025; Camaj et al., 2022).

В умовах повномасштабної війни ефективність документування воєнних злочинів значно залежить не лише від здатності журналістів і дослідників збирати інформацію, а й від відповідності застосовуваних методів міжнародним та національним стандартам допустимості доказів. Використання інструментів відкритої розвідки, цифрової криміналістики та верифікації даних забезпечує можливість подальшого використання зібраних матеріалів у діяльності правоохоронних органів, міжнародних судових інституцій та правозахисних організацій (табл. 1).

Табл. 1.

Відповідність методів документування стандартам допустимості доказів

Метод документування	Відповідний стандарт допустимості доказів	Приклад застосування
OSINT (аналіз відкритих джерел: фото, відео, публікації в соціальних мережах, супутникові знімки)	Римський статут Міжнародного кримінального суду (ст. 69 щодо доказів); Berkeley Protocol Digital Open Source Investigations (2022)	Встановлення місця та часу обстрілу цивільного об'єкта шляхом зіставлення відеозаписів очевидців із супутниковими знімками та картографічними сервісами.
Геолокація та хронологізація цифрових матеріалів	Berkeley Protocol; Guidelines for Investigating Violations of International Humanitarian Law	Верифікація відеоматеріалів із Бучі та Ізюма через аналіз ландшафту, архітектурних об'єктів, погодних умов та метаданих файлів.
Аналіз супутникових знімків (Sentinel Hub, Planet Labs, Maxar)	Berkeley Protocol; практика використання доказів МКС у справах про міжнародні злочини	Документування руйнувань житлових кварталів, місць масових поховань та переміщення військової техніки на тимчасово окупованих територіях.
Аналіз перехоплених розмов	Римський статут; вимоги до автентичності та ланцюга збереження доказів (chain of custody)	Використання аудіозаписів для встановлення причетності військовослужбовців до вчинення воєнних злочинів та визначення ланцюга командування.
Дата-журналістика та аналіз великих масивів даних	Berkeley Protocol; принципи цифрової криміналістики (ISO/IEC 27037)	Виявлення закономірностей у розподілі гуманітарної допомоги, аналіз масштабів руйнувань та візуалізація наслідків бойових дій.
Аналіз майнових декларацій та відкритих реєстрів	Закон України «Про запобігання корупції»; стандарти належної перевірки інформації (due diligence)	Зіставлення задекларованого майна посадових осіб із ринковою вартістю активів для виявлення ознак незаконного збагачення або конфлікту інтересів.

Джерело: узагальнено автором на основі (Dodds et al., 2025; Camaj et al., 2022; Berkeley Protocol, 2022).

Метод документування	Відповідний стандарт допустимості доказів	Приклад застосування
Робота зі свідченнями очевидців та потерпілих	Istanbul Protocol; Berkeley Protocol	Фіксація свідчень цивільного населення щодо фактів депортації, катувань та інших порушень міжнародного гуманітарного права.
Верифікація візуальних доказів (Google Lens, Img Ops, InVID)	Berkeley Protocol; міжнародні стандарти цифрового фактчекінгу	Виявлення маніпуляцій із фотокартками та відеоматеріалами, встановлення їхнього первинного джерела та часу створення.
Моніторинг транспортної активності (Flight Radar24, Marine Traffic, Vortexa)	Berkeley Protocol; принципи використання відкритих даних	Відстеження переміщення літаків, суден та логістичних маршрутів, пов'язаних із порушенням санкційного режиму або переміщенням військових вантажів.
Аналіз соціальних мереж та цифрових слідів	Berkeley Protocol; стандарти цифрової ідентифікації	Ідентифікація осіб, залучених до воєнних злочинів, через аналіз профілів, фотографій, коментарів та мережі контактів.

Однією з найбільш помітних тенденцій розвитку розслідувальної журналістики в умовах повномасштабної війни стало її зближення з міжнародними практиками документування воєнних злочинів. Якщо раніше журналістські матеріали виконували насамперед інформаційну та контрольну функції, то сьогодні вони дедалі частіше розглядаються як джерело первинних відомостей для національних та міжнародних інституцій правосуддя.

Відповідно до ст. 69 Римського статуту МКС, цифрові матеріали можуть використовуватися як докази за умови їхньої релевантності, достовірності та підтвердженого походження (Римський статут, 2024). Додаткові вимоги до роботи з відкритими джерелами встановлює Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations, який визначає стандарти

збору, збереження та верифікації цифрових доказів (Berkeley Protocol, 2022).

Практична реалізація зазначених стандартів передбачає не лише отримання цифрової інформації, а й проходження нею послідовних етапів перевірки, документування та підготовки до можливого використання у судових процедурах. Саме тому сучасне OSINT-розслідування воєнних злочинів розглядається як комплексний метод, у межах якого журналіст або дослідник виконує функції не лише інформатора, а й документаліста, який формує структуровану доказову базу. Послідовність таких дій охоплює пошук відкритих даних, встановлення їх достовірності, просторово-часову прив'язку події, оформлення матеріалів відповідно до юридичних вимог та подальше представлення результатів для суспільства або компетентних органів (рис. 1).

Рис. 1. Методологічний цикл OSINT-розслідування воєнного злочину.
Джерело: узагальнено автором

У таких умовах журналістська діяльність виходить за межі інформаційної функції та набуває рис доказового документування, що потребує дотримання не лише професійних стандартів, а й правових та етичних вимог.

Однією з основних умов використання

журналістських матеріалів у майбутніх судових процесах є забезпечення належного збереження ланцюга доказів (chain of custody). Це означає, що кожен цифровий матеріал повинен мати підтверджене походження, а процес його отримання, обробки та зберігання має бути документально зафіксований.

Журналісту необхідно зберігати оригінальні файли, фіксувати дату та спосіб отримання інформації, не допускати необґрунтованого редагування матеріалів, яке може поставити під сумнів їхню автентичність. Саме дотримання таких процедур дозволяє перетворити звичайний медійний матеріал на потенційно значущий доказ для правоохоронних органів або міжнародних судових інституцій.

Важливим аспектом є також взаємодія журналістики з судовою владою. Як зазначає Т. Гудзь, відкритість судової системи та якісна комунікація із засобами масової інформації є важливими елементами забезпечення довіри суспільства до правосуддя. Водночас журналіст не може підміняти собою органи слідства або суд, оскільки його завдання полягає в зборі, перевірці та оприлюдненні суспільно значущої інформації. Рішення про передачу матеріалів правоохоронним органам чи міжнародним установам зазвичай ухвалюється редакцією або автором розслідування з урахуванням юридичної оцінки, суспільної значущості та можливих ризиків для джерел (Гудзь, 2024).

Особливо складним питанням є баланс між правом суспільства знати правду та необхідністю захисту постраждалих осіб і свідків. У матеріалах про воєнні злочини журналісти часто працюють із людьми, які пережили травматичний досвід, тому розкриття їхньої особи може створити додаткову загрозу. Показовим прикладом є розслідування «Слідства.Інфо» про катівню в Херсоні «На таке здатні лише психопати: ідентифіковано росіян, які знущалися з людей у херсонській катівні» (20 травня 2023 року). У матеріалі журналісти приховали особу постраждалого, зокрема його обличчя та персональні дані, оскільки безпека людини та її родини мала пріоритет над повним розкриттям інформації. Такий підхід відповідає міжнародним стандартам роботи

з потерпілими від воєнних злочинів, відповідно до яких публічність не повинна створювати додаткової шкоди для жертви.

Окремою вимогою є отримання інформованої згоди на публікацію травматичного досвіду. Журналіст має переконатися, що людина розуміє можливі наслідки оприлюднення її історії, зокрема суспільну увагу, повторне переживання травматичних подій або можливі загрози з боку осіб, причетних до злочинів. Особливо це актуально під час висвітлення подій на тимчасово окупованих територіях, де навіть після звільнення територій зберігаються ризики переслідування або тиску.

Не менш важливою частиною роботи журналіста-документаліста є забезпечення фізичної безпеки. Воєнна журналістика належить до найбільш небезпечних сфер професійної діяльності, оскільки представники медіа працюють у районах бойових дій, під час обстрілів та в умовах інформаційного протистояння. Окрім фізичних загроз, журналісти стикаються з кібератаками, спробами дискредитації, тиском через публікації та загрозами для власних джерел.

У зв'язку з цим редакції повинні розробляти механізми захисту журналістів і героїв матеріалів. До таких заходів належать оцінка ризиків перед публікацією, використання захищених каналів комунікації, анонімізація джерел, збереження конфіденційних даних та юридичний супровід складних розслідувань. Відповідальність редакції не завершується публікацією матеріалу, а охоплює оцінку можливих наслідків для осіб, які надали інформацію або стали героями публікації.

Повномасштабна війна суттєво розширила тематичний спектр журналістських розслідувань. Основні тематичні домінанти та особливості їх реалізації узагальнено в табл. 2.

Табл.2.
Нові тематичні домінанти журналістських розслідувань у період повномасштабної війни

Тематична домінанта	Основні методи журналістського розслідування	Приклади та особливості реалізації
Корупція воєнного часу та контроль використання державних ресурсів	Аналіз декларацій посадових осіб; перевірка державних реєстрів; зіставлення офіційних доходів із фактичною вартістю активів; аналіз майнових зв'язків; використання відкритих баз даних, судових рішень та фінансової інформації.	Nikcenter «Квартири за 10 мільйонів, авто з салону та подарунки заможних родичів: як під час війни зростають багатства одеських суддів» (2025). Журналісти порівняли задекларовані доходи суддів із реальною вартістю нерухомості, автомобілів та інших активів, що дозволило виявити можливі невідповідності між офіційним майновим станом і фактичним рівнем добробуту. Матеріал демонструє перехід розслідування від простого повідомлення про порушення до комплексного аналізу фінансових схем.
Зловживання у сфері енергетики та державних виплат	Робота з енергетичними реєстрами; аналіз державних виплат; використання супутникових знімків; порівняння даних із відкритих джерел; встановлення зв'язків між компаніями та посадовими особами.	Bihus.Info «Сонячні електростанції оточення Ростислава Шурми» (2023). Журналісти встановили, що окремі сонячні електростанції на тимчасово окупованих територіях продовжували отримувати державні виплати. Матеріал показує нову тенденцію – використання цифрових доказів і комплексного аналізу даних для формування доказової бази.

Тематична домінанта	Основні методи журналістського розслідування	Приклади та особливості реалізації
Оборонні закупівлі та контроль бюджетних витрат	Аналіз тендерної документації; перевірка контрактів; порівняння цін; дослідження структури власності компаній; аналіз зв'язків між бізнесом і державними установами.	NGL.media «Прихована історія Ігоря Гринкевича» (2024). Журналісти дослідили діяльність бізнес-структур, які отримували значні державні замовлення у сфері оборони. Особливістю стало відтворення повної мережі зв'язків між компаніями, посадовими особами та державними контрактами.
Колабораційна діяльність та сприяння окупаційним силам	Аналіз судових матеріалів; робота з кримінальними провадженнями; перевірка соціальних мереж; аналіз біографічних даних; OSINT-дослідження цифрових слідів.	Nikcenter «Зрадник серед правоохоронців: що відомо про справу миколаївського прокурора, який співпрацював з росіянами» (2022). Матеріал реконструював можливий механізм передачі інформації російським спецслужбам через аналіз судових документів та коментарів джерел.
Участь у злочинах окупаційних адміністрацій та знищення культурної спадщини	Аналіз документів окупаційних структур; перевірка відкритих джерел; встановлення зв'язків між особами та окупаційними адміністраціями; аналіз цифрових слідів.	«Слідство.Інфо» «Вчителю музики з розслідування «Слідства.Інфо», який допоміг росіянам викрасти понад 10 тисяч музейних експонатів з Херсонщини, оголосили про підозру» (2025). Розслідування показало роль окремих цивільних осіб у незаконному переміщенні культурних цінностей під час окупації.
Екоцид та злочини проти довкілля	Аналіз супутникових даних; використання експертних оцінок екологів; дослідження природоохоронних звітів; аналіз перехоплень; геолокація подій.	«Слідство.Інфо» та «Схеми: корупція в деталях» «Вийти не можуть, всё затоплено. Про що говорили окупанти під час підриву Каховської ГЕС» (2023). Журналісти поєднали аналіз телефонних перехоплень, OSINT та ідентифікацію військових РФ для встановлення обставин руйнування ГЕС.
Наслідки військової агресії для природних систем	Експертні інтерв'ю; аналіз наукових даних; використання інформації природоохоронних організацій; польові дослідження.	Bihus.Info «Екоцид від окупантів: як через російську агресію у Чорному морі гинуть тисячі дельфінів» (2022). Матеріал показав зв'язок між військовою активністю РФ та масштабними втратами морської фауни.
Примусова депортація та незаконне переміщення українських дітей	Інтерв'ю з потерпілими та свідками; аналіз фото-, відеоматеріалів; перевірка цифрових слідів; аналіз повідомлень окупаційної влади; встановлення місця перебування дітей.	The Kyiv Independent «Діти для Путіна. Як Росія викрадала дітей з Маріуполя» (2023). Розслідування реконструювало механізм переміщення дітей під приводом «оздоровлення» та встановило зв'язки між організаторами процесу.
Документування воєнних злочинів проти цивільного населення	Інтерв'ю з потерпілими; аналіз фото- та відеоматеріалів; OSINT; геолокація; встановлення пересування військових підрозділів; аналіз відкритих баз даних.	«Слідство.Інфо» «На таке здатні лише психопати: ідентифіковано росіян, які знущалися з людей у херсонській катівні» (2023). Матеріал поєднав свідчення потерпілих із цифровою перевіркою інформації про російських військових.
Сексуальне насильство як інструмент війни	Анонімні інтерв'ю; перевірка свідчень; аналіз відкритих джерел; ідентифікація військових злочинців; захист персональних даних потерпілих.	«Слідство.Інфо» «Він теж» (2024). Розслідування показало системність сексуального насильства щодо чоловіків під час окупації Херсона та продемонструвало зміну підходів до висвітлення воєнних злочинів.

Джерело: складено автором на основі матеріалів Nikcenter, Bihus.Info, NGL.media, «Слідство.Інфо», The Kyiv Independent.

Отже, в умовах повномасштабної війни сучасний журналіст-розслідувач виконує подвійну функцію: він залишається представником незалежних медіа й водночас є учасником процесу документування історично значущих подій. Дотримання етичних принципів, правових стандартів збору й верифікації інформації, а також вимог безпеки гарантує не лише належне інформування суспільства, а й створює передумови для використання журналістських матеріалів у процесі встановлення справедливості в межах національного та міжнародного правосуддя.

Висновки.

Проведене дослідження засвідчило, що повномасштабна війна суттєво трансформувала

функції та тематичні напрями української розслідувальної журналістики. Якщо до 2022 року її основна увага була зосереджена на корупції, зловживаннях посадових осіб і непрозорості державних закупівель, то в умовах війни журналістські розслідування набули нової функції – документування воєнних злочинів і формування матеріалів, які можуть бути використані для подальшої правової оцінки подій.

Аналіз практик українських розслідувальних редакцій показав, що основними тематичними напрямами стали корупція воєнного часу, колабораційна діяльність, екоцид, примусова депортація населення та воєнні злочини проти

цивільних. Наукова новизна дослідження полягає в систематизації тематичних домінант розслідувальної журналістики воєнного часу та обґрунтуванні її трансформації від інструменту суспільного контролю до механізму документування наслідків збройної агресії й потенційних міжнародних злочинів.

Важливою тенденцією стало активне впровадження цифрових інструментів документування. Використання OSINT, аналізу відкритих реєстрів, супутникових знімків, геолокації, цифрових слідів і великих масивів даних суттєво змінило характер роботи журналіста-розслідувача, який дедалі частіше поєднує інформаційну діяльність із формуванням доказової бази відповідно до міжнародних стандартів.

Водночас розширення функцій журналіста посилює значення етичних, безпекових і правових аспектів професійної діяльності. Робота з матеріалами, що можуть мати доказове значення, потребує забезпечення їхньої достовірності, захисту джерел і постраждалих, а також дотримання балансу між суспільним інтересом і безпекою людини.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом використання журналістських матеріалів у діяльності правоохоронних органів і міжнародних судових інституцій, а також із порівнянням українського досвіду цифрового документування з практиками інших збройних конфліктів.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Бондар, Ю. (2023). Журналісти про російсько-українську війну: проблематика та жанрові особливості книжкових видань. *Український інформаційний простір*, 2(12). [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(12\).2023.291168](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(12).2023.291168)
- Булах, Т. (2025). Розслідувальна журналістика в Україні в роки війни. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку: матеріали міжнародної наукової конференції* (м. Харків, 20–21 листопада 2025 р.). Харків: ХДАК. Ч. 2. С. 110–111. <https://repository.ac.kharkov.ua/items/931092e5-f847-4912-b301-16e68c0d51c9/full>
- Василенко, М. (2023). Журналістика в екстремальних умовах. Трансформація жанрів. *Образ*, 1(41), 25–35. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2023.1\(41\)-25-35](https://doi.org/10.21272/Obraz.2023.1(41)-25-35)
- Василик, Л. (2025). Трансформація розслідувальної журналістики в умовах цифрового медіасередовища. *Український інформаційний простір*, 2(16), 20–35. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(16\).2025.345575](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(16).2025.345575)
- Гудзь, Т. І. (2024). Взаємодія медіа та судової влади в Україні в умовах війни. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 3. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.7>
- Дармостук, І. (2025). Інституційна відповідь на журналістські розслідування: аналіз дієвості за кейсами 2025 року. *Образ*, 2(48), 93–106. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2\(48\)-93-106](https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2(48)-93-106)
- Зражевська, Н., & Заїка, В. (2023). Як змінилася робота українського журналіста під час війни. *Інтегровані комунікації*, 1 (15), 68–77. <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.159>
- Левченко, О., Білан, О. (2023). Телевізійна журналістика в умовах воєнного стану. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво*, 6(1). <https://doi.org/10.31866/2617-2674.6.1.2023.279229>
- Литвинська, С. (2023). Роль журналістики в умовах інформаційної війни: досвід України. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія*, 3 (17). <https://doi.org/10.32689/maur.philol.2025.3.16>
- Марків, О., Марків, І. (2025). Воєнна розвідка і медіа: межа таємного і публічного під час війни. *Social Development and Security*, 15(5). <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.5.9>
- Мірошниченко, С. М. (2026). Конвергенція журналістики і правозахисту в роботі громадських організацій під час документування воєнних злочинів в умовах міжнародного збройного конфлікту: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Харків. https://karazin.ua/storage/static-content/source/documents/aspirantura/zakhysty/Miroshnychenko-Stanislaw/Miroshnychenko_diss_merged.pdf
- Пикалюк, Р. В. (2025). Тенденції розвитку журналістики даних в Україні в період повномасштабної війни. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 36(75), 2(2), 246–251. <https://doi.org/10.32782/27104656/2025.2.2/36>
- Римський статут Міжнародного кримінального суду: ратифіковано із заявами Законом № 3909-IX від 21.08.2024. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
- Сітневська, К. Є., Василенко, В. Ю. (2024). Адаптація жанру журналістського розслідування до сучасних викликів: досвід «Української правди». *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*, 2(17), 154–158. <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/18881>
- Сукаленко, Т., Шпетна, С. (2025). Трансформація жанру репортажу в цифровому медіапросторі. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2, 202–207. https://www.researchgate.net/publication/393500874_TRANSFORMACIA_ZANRU_REPORTAZU_V_CIFROVOMU_MEDIAPROSTORI
- Федчун, Н. О., Андреева, О. С. (2024). Міжнародні журналістські розслідування: соціальне призначення та сучасні виклики. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 35 (74), 6, 253–258. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.6/40>
- Христокін, Г., Зайцева, І. В. (2023). Сучасна практика журналістських розслідувань в Україні в умовах війни. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*, 2(54), 71–80. [https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2023.2\(54\).9](https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2023.2(54).9)

- Ahmad, M. I. (2024). Open Source Journalism, Misinformation and the War for Truth in Syria. In *Open Source Investigations in the Age of Google* (pp. 133–151). https://doi.org/10.1142/9781800614079_0007
- Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations. (2022). : https://www.ohchr.org/sites/default/files/2024-01/OHCHR_BerkeleyProtocol.pdf
- Camaj, L., Martin, J., Lanosga, G. (2025). The Impact of Public Transparency Infrastructure on Data Journalism: A Comparative Analysis between Information-Rich and Information-Poor Countries. *Digital Journalism*, 13(2), 268–287. <https://doi.org/10.1080/21670811.2022.2077786>
- Dodds, T., van der Velden, L., Torres, G., El-Masri, A., Reese, S. D., Fiorella, G., Adams Row Farr, R., ... & Kotišová, J. (2025). On the Institutionalization of OSINV in Journalistic Practice. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 102(3), 617–641. <https://doi.org/10.1177/10776990251334382>
- Morais, R., Piñeiro-Naval, V., Blanco-Herrero, D. (2025). Beyond Information Warfare: Exploring Fact-Checking Research About the Russia–Ukraine War. *Journalism and Media*, 6(2), 48. <https://doi.org/10.3390/journalmedia6020048>
- Müller, N. C., Wiik, J. (2023). From Gatekeeper to Gate-opener: Open-Source Spaces in Investigative Journalism. *Journalism Practice*, 17(2), 189–208. <https://doi.org/10.1080/17512786.2021.1919543>
- Zecchinon, P., Standaert, O. (2024). The War in Ukraine Through the Prism of Visual Disinformation and the Limits of Specialized Fact-Checking. *Digital Journalism*, 13(1), 61–79. <https://doi.org/10.1080/21670811.2024.2332609>

REFERENCES

- Ahmad, M. I. (2024). Open source journalism, misinformation and the war for truth in Syria. In *Open Source Investigations in the Age of Google* (pp. 133–151). https://doi.org/10.1142/9781800614079_0007
- Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations [Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations]. (2022). https://www.ohchr.org/sites/default/files/2024-01/OHCHR_BerkeleyProtocol.pdf
- Bondar, Yu. (2023). Zhurnalisty pro rosiisko-ukrainsku viinu: problematyka ta zhanrovi osoblyvosti knyzhkovykh vydan [Journalists about the Russian-Ukrainian war: Issues and genre features of book publications]. *Ukrainskyi informatsiinyi prostir – Ukrainian Information Space*, 2(12). [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(12\).2023.291168](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(12).2023.291168)
- Bulakh, T. (2025). Rozsliduvanna zhurnalistyky v Ukraini v roky viiny [Investigative journalism in Ukraine during the war]. *Kulturolohiia ta sotsialni komunikatsii: innovatsiini stratehii rozvytku: materialy mizhnarodnoi naukoi konferentsii – Culturology and Social Communications: Innovative Development Strategies: Proceedings of the International Scientific Conference* (Kharkiv, November 20–21, 2025) (pp. 110–111), 2. Kharkiv: KhDAK. <https://repository.ac.kharkov.ua/items/931092e5-f847-4912-b301-16e68c0d51c9/full>
- Camaj, L., Martin, J., & Lanosga, G. (2025). The impact of public transparency infrastructure on data journalism: A comparative analysis between information-rich and information-poor countries. *Digital Journalism*, 13(2), 268–287. <https://doi.org/10.1080/21670811.2022.2077786>
- Darmostuk, I. (2025). Instytutsiina vidpovid na zhurnalistski rozsliduvannia: analiz diievosti za keisamy 2025 roku [Institutional response to journalistic investigations: Analysis of effectiveness based on 2025 cases]. *Obraz – Image*, 2(48), 93–106. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2\(48\)-93-106](https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2(48)-93-106)
- Dodds, T., van der Velden, L., Torres, G., El-Masri, A., Reese, S. D., Fiorella, G., Adams Row Farr, R., ... & Kotišová, J. (2025). On the institutionalization of OSINV in journalistic practice. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 102(3), 617–641. <https://doi.org/10.1177/10776990251334382>
- Fedchun, N. O., & Andrieieva, O. S. (2024). Mizhnarodni zhurnalistski rozsliduvannia: sotsialne pryznachennia ta suchasni vyklyky [International journalistic investigations: Social mission and contemporary challenges]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnogo universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seria: Filolohiia. Zhurnalistyka – Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series: Philology. Journalism*, 35 (74), 6, 253–258. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.6/40>
- Hudz, T. I. (2024). Vzaiemodiia media ta sudovoi vlady v Ukraini v umovakh viiny [Interaction between media and judiciary in Ukraine during wartime]. *Analychno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and Comparative Jurisprudence*, 3. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.7>
- Khrystokin, H., & Zaitseva, I. V. (2023). Suchasna praktyka zhurnalistskykh rozsliduvan v Ukraini v umovakh viiny [Modern practice of investigative journalism in Ukraine during wartime]. *Derzhava ta rehiony. Seria: Sotsialni komunikatsii – State and Regions. Series: Social Communications*, 2(54), 71–80. [https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2023.2\(54\).9](https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2023.2(54).9)
- Levchenko, O., & Bilan, O. (2023). Televiziina zhurnalistyka v umovakh voiennoho stanu [Television journalism under martial law]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu kultury i mystetstv. Seria: Audiovizualne mystetstvo i vyrobnytstvo – Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series: Audiovisual Arts and Production*, 6(1). <https://doi.org/10.31866/2617-2674.6.1.2023.279229>
- Lytvynska, S. (2023). Rol zhurnalistyky v umovakh informatsiinoi viiny: dosvid Ukrainy [The role of journalism in the context of information warfare: Ukrainian experience]. *Naukovi pratsi Mizhhrehionalnoi Akademii upravlinnia personalom. Filolohiia – Scientific Works of Interregional Academy of Personnel Management. Philology*, 3 (17). <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2025.3.16>
- Markiv, O., & Markiv, I. (2025). Voienna rozvidka i media: mezha taiemnoho i publicznego pid chas viiny [Military intelligence and media: The boundary between secrecy and publicity during wartime]. *Social Development and Security*, 15(5). <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.5.9>

- Miroshnychenko, S. M. (2026). Konverhentsiia zhurnalistyky i pravozakhystu v roboti hromadskykh orhanizatsii pid chas dokumentuvannia voiennykh zlochyniv v umovakh mizhnarodnoho zbroinoho konfliktu [Convergence of journalism and human rights advocacy in the work of civil society organizations during the documentation of war crimes in conditions of international armed conflict]. *Candidate's thesis*. Kharkiv. https://karazin.ua/storage/static-content/source/documents/aspirantura/zakhysty/Miroshnychenko-Stanislaw/Miroshnychenko_diss_merged.pdf
- Morais, R., Piñeiro-Naval, V., & Blanco-Herrero, D. (2025). Beyond information warfare: Exploring fact-checking research about the Russia–Ukraine war. *Journalism and Media*, 6(2), 48. <https://doi.org/10.3390/journalmedia6020048>
- Müller, N. C., & Wiik, J. (2023). From gatekeeper to gate-opener: Open-source spaces in investigative journalism. *Journalism Practice*, 17(2), 189–208. <https://doi.org/10.1080/17512786.2021.1919543>
- Pykaliuk, R. V. (2025). Tendentsii rozvytku zhurnalistyky danykh v Ukraini v period povnomasshtabnoi viiny [Trends in the development of data journalism in Ukraine during the full-scale war]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka – Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series: Philology. Journalism*, 36(75), 2(2), 246–251. <https://doi.org/10.32782/27104656/2025.2.2/36>
- Rymyskyi statut Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu: ratyfikovano iz zaiavamy Zakonom № 3909-IX vid 21.08.2024 [Rome Statute of the International Criminal Court: ratified with declarations by Law № 3909-IX of 08/21/2024]. (2024). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
- Sitnevskia, K. Ye., & Vasylenko, V. Yu. (2024). Adaptatsiia zhanru zhurnalistskoho rozsliduvannia do suchasnykh vyklykiv: dosvid «Ukrainskoi pravdy» [Adaptation of the investigative journalism genre to modern challenges: Experience of Ukrainska Pravda]. *Visnyk studentskoho naukovoho tovarystva DonNU imeni Vasylia Stusa – Bulletin of the Student Scientific Society of Vasyl Stus Donetsk National University*, 2(17), 154–158. <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/18881>
- Sukalenko, T., & Shpetna, S. (2025). Transformatsiia zhanru reportazhu v tsyfrovomu mediaprostori [Transformation of the reportage genre in the digital media space]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2, 202–207. https://www.researchgate.net/publication/393500874_TRANSFORMACIA_ZANRU_REPORTAZU_V_CIFROVOMU_MEDIAPROSTORI
- Vasylenko, M. (2023). Zhurnalistyka v ekstremalnykh umovakh. Transformatsiia zhanriv [Journalism in extreme conditions. Transformation of genres]. *Obraz – Image*, 1(41), 25–35. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2023.1\(41\)-25-35](https://doi.org/10.21272/Obraz.2023.1(41)-25-35)
- Vasylyk, L. (2025). Transformatsiia rozsliduvalnoi zhurnalistyky v umovakh tsyfrovoho mediaseredovyscha [Transformation of investigative journalism in the digital media environment]. *Ukrainskyi informatsiinyi prostir – Ukrainian Information Space*, 2(16), 20–35. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(16\).2025.345575](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(16).2025.345575)
- Zecchinon, P., & Standaert, O. (2024). The war in Ukraine through the prism of visual disinformation and the limits of specialized fact-checking. *Digital Journalism*, 13(1), 61–79. <https://doi.org/10.1080/21670811.2024.2332609>
- Zrazhevskia, N., & Zaika, V. (2023). Yak robota ukrainskoho zhurnalista zminylasia pid chas viiny [How the work of a Ukrainian journalist changed during the war]. *Intehrovani komunikatsii – Integrated Communications*, 1(15), 68–77. <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.159>